

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-81>

УДК 330.3:338.2:316

Єлісєєва Людмила Володимирівна

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки і торгівлі,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8801-3329>

Liudmyla Yelisieieva

Lesya Ukrainka Volyn National University

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ДРАЙВЕР УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ І МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

SOCIAL CAPITAL AS A DRIVER OF CHANGE MANAGEMENT FOR ENSURING INCLUSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT: A THEORETICAL-METHODOLOGICAL AND MACROECONOMIC ANALYSIS

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретико-методологічних основ формування соціального капіталу як чинника інклюзивного економічного розвитку, макроекономічної стабільності та управління суспільними змінами. Дослідження проведено із застосуванням інституційно-еволюційного, біхевіористського, компаративного, логіко-історичного методологічних підходів тощо. Запропоновано авторські визначення та періодизацію розвитку соціального капіталу. Удосконалено типологізацію соціального капіталу та охарактеризовано його роль в управлінні соціально-економічними змінами, у забезпеченні належної якості життя, ефективності публічного управління тощо. Систематизовано інструменти оцінювання та індикатори впливу соціального капіталу на економічний розвиток. Запропоновано методологію системного дослідження соціального капіталу як метайнституту інклюзивного економічного розвитку.

Ключові слова: соціальний капітал, інклюзивний економічний розвиток, управління змінами, макроекономічний аналіз, методологія, якість життя.

Summary. The article is devoted to the study of the theoretical and methodological foundations of the development of social capital as a driver of change to ensure inclusive economic development, quality of life, and macroeconomic stability. The research applies institutional-evolutionary, behavioral, comparative, and logical-historical methodological approaches, as well as structural-functional and macroeconomic analysis. It was found that the concept of social capital is relatively new, with its foundations established in the 1970s–1990s. The author proposes a definition of social capital as an institution constituted by informal sub-institutions (shared values, embedded social norms, and trust) and formal sub-institutions (network ties and patterns of social structure), which determine the nature and models of economic interaction through changes in market structures, mechanisms of consolidation and resource allocation, transaction costs, etc. The integrated application of Veblen–Ayres dichotomy, the concept of dynamic economic development and Schumpeter’s “creative destruction,” as well as Rogers’ diffusion of innovations, made it possible to conclude that social capital is an institution creating both opportunities and barriers for economic activity and capable of generating new institutions (including economic ones). This provides grounds to consider social capital as a meta-institution setting framework conditions for the emergence, development, and transformation of other institutions, shaping behavioral models of economic actors, and influencing change management, quality of life, inclusive economic development, and macroeconomic stability. The typology of social capital has been improved by distinguishing between horizontal and vertical social capital, each of which may be closed or open. Its role in managing socio-economic changes, ensuring quality of life, and improving public governance is characterized. Tools for evaluation and indicators of the impact of social capital on economic development are systematized.

Keywords: social capital, inclusive economic development, change management, macroeconomic analysis, methodology, quality of life.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних трансформацій дедалі більшого значення набуває пошук ефективних інститутів, здатних забезпечити сталість економічних систем та інклюзивний характер їх розвитку. Одним із таких інститутів є соціальний капітал, який формує довіру, кооперацію та мережеві взаємодії між еко-

номічними агентами. Його вплив поширюється не лише на мікрорівень господарської діяльності, але й на макроекономічні процеси, що зумовлює необхідність комплексного дослідження його ролі в економічному розвитку. Водночас у науковій літературі існує низка дискусійних підходів щодо визначення сутності соціального капіталу, його

економічних функцій та механізмів впливу на управління змінами. Особливої актуальності це питання набуває в контексті забезпечення інклюзивного економічного розвитку та підвищення якості життя населення. Теоретико-методологічний та макроекономічний аналіз соціального капіталу дозволяє обґрунтувати напрями його ефективного використання як драйвера трансформаційних процесів. Таким чином, дослідження соціального капіталу як метаінституту є важливим для формування стратегій розвитку, орієнтованих на інклюзивність, стійкість і довгострокову ефективність економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція соціального капіталу активно розробляється з останньої третини ХХ ст. і має міждисциплінарний характер. Дослідження соціального капіталу започаткували П. Бурдє [10], Дж. Коулман [11], Р. Патнем [14], Ф. Фукуяма [13] та ін., хоча загальнометодологічне підґрунтя для появи теорії соціального капіталу було закладене ще в роботах А. Сміта, М. Вебера, М. Тугана-Барановського, Р. Аксельрода, М. Олсона та ін.

Серед українських дослідників окремих аспектів розвитку соціального капіталу відомі праці З. Галушки [1], Т. Заяць [4], О. Петрос [6], А. Ревко [7], Н. Супрун [15] та ін. Однак залишаються невирішеними завдання щодо критеріальних ознак, типологізації, інституційної природи, закономірностей, національної специфіки розвитку соціального капіталу та зміни його економічної ролі в сучасних умовах, що й обумовило вибір теми й завдань наукового дослідження.

Метою статті є аналіз теоретико-методологічних засад розвитку соціального капіталу як драйвера соціально-економічних змін для забезпечення інклюзивного економічного розвитку. До основних завдань дослідження належать розкриття економічного та інституційного змісту соціального капіталу як ресурсу в управлінні змінами в економічній системі та суспільстві загалом, виокремлення найбільш релевантних індикаторів вимірювання соціального капіталу та його економічних ефектів (у тому числі макроекономічних), дослідження еволюції наукових поглядів на роль соціального капіталу в системі економічних відносин тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція соціального капіталу є відносно новою – її основи закладені в 1970–1990-х роках. Проте поняття “соціальний капітал” та дослідження окремих аспектів соціально-економічних процесів, які нині пов’язуємо з його функціонуванням, з’явилися значно раніше. На нашу думку, теоретичні підвалини для появи концепції соціального капіталу були закладені в працях А. Сміта, М. Вебера, М. Тугана-Барановського, Р. Коуза, К. Ерроу, Дж. Б’юкенена, М. Олсона

та ін., де досліджено проблеми колективної взаємодії, суспільного вибору, теорія груп тощо [2, с. 38-62]. На основі дослідження еволюції наукових поглядів на роль соціального капіталу в економіці запропоновано авторську періодизацію розвитку такого концепту в економічній теорії: 1) ХVІІІ ст. – до 1970-х років пов’язаний із дослідженнями А. Сміта, І. Бентама, Т. Гоббса, М. Вебера, А. Токвіля, М. Тугана-Барановського, Л. Ханіфана та ін. – формування загальних наукових уявлень про важливість групової взаємодії та кооперації для забезпечення економічного розвитку; 2) 1970–1980-ті роки (Г. Беккер, Й. Бен-Порат, Р. Берт, П. Бурдє, М. Грановеттер, Дж. Коулман, Г. Лоурі ін.) – початок вивчення економічного потенціалу соціального капіталу на мікрорівні; 3) 1990-ті роки – початок ХХІ ст. – розширення рамок дослідження економічних наслідків формування соціального капіталу з мікро- до мезо- та макrorівнів (С. Боулз, Ф. Кіфер, С. Нек, Р. Патнем, А. Сен, Ф. Фукуяма та ін.); 4) початок ХХІ ст. – до сьогодні – розвиток практико-орієнтованих досліджень економічної віддачі соціального капіталу (О. Балакірева, М. Вулкок, В. Звонар, Д. Нараян, Е. Остром, О. Петрос, Л. Прітчет, Н. Супрун та ін.).

На нашу думку, соціальний капітал – інститут, який конституюється неформальними (спільними цінностями, укоріненими соціальними нормами та довірою) і формальними (мережевими зв’язками та моделями соціальної структури) субінститутами та детермінує характер і моделі економічної взаємодії через зміну структури ринків, механізмів консолідації та розподілу ресурсів, розміру та видів трансакційних витрат тощо [3].

На підставі комплексного застосування концепцій дихотомії Веблена–Ейрса, динамічного економічного розвитку та “творчого руйнування” Й. Шумпетера [8], дифузії інновацій Е. Роджерса можна зробити висновок, що соціальний капітал є інститутом, що створює як можливості, так і бар’єри для включення економічної активності суб’єктів господарювання та здатний створювати нові інститути (у т. ч. й економічні). Це дає підстави розглядати соціальний капітал як метаінститут, який задає рамкові умови для виникнення, розвитку та трансформації інших інститутів, обумовлює зміну поведінкових моделей суб’єктів господарювання, що впливають на якість економічного розвитку.

Соціальний капітал має дуальну природу, оскільки водночас є як чинником (ресурсом), так і результатом (ціллю) економічних перетворень [5], що дає змогу виявити причини та наслідки формування позитивних і негативних поведінкових патернів та економічних ефектів, які виникають у процесі його розвитку.

Основними критеріальними ознаками соціального капіталу як економічного ресурсу є те,

що він: 1) це капітальний актив, який генерується та активується через соціальну взаємодію, 2) створює економічну та соціальну додану вартість, 3) за умови активності соціальних мереж може забезпечувати отримання вигод економічними агентами [6], 4) під час економічного кругообігу вартість активу не зменшується, а навпаки – зростає, 5) має мультиплікативний вплив на ефективність використання інших ресурсів, 6) реалізується в таких економічних формах як кооперативи, корпорації, громади та інші спільноти через мережеву взаємодію, за допомогою якої відкривається доступ до їхніх активів, 7) передбачає необхідність інвестування грошей, часу чи інших ресурсів з метою отримання вигоди в грошовій (дохід) чи негрошовій (інформація, додаткова послуга, гудвіл, влада, репутація тощо) формах у майбутньому періоді, 8) є економічно ефективним у національній економіці за умови реалізації його як суспільного, а не клубного блага тощо [3, с. 10].

У науковій літературі соціальний капітал типологізується по-різному [4-5]. Зокрема, виокремлюється горизонтальний і вертикальний, кожен із яких може мати закритий чи відкритий характер. Закритий горизонтальний соціальний капітал формується в невеликих групах економічних агентів, об'єднаних спільними цінностями, характеризується вузьким “радіусом” довіри, сильними й гомогенними мережевими зв'язками, доступ до участі та ресурсів яких обмежений. Він переважно генерується на рівні сім'ї, етнічної чи професійної групи, де поділяють спільні соціальні норми та цінності. Кількісна перевага такого типу соціального капіталу в господарській системі може перешкоджати її економічному розвитку через консервацію суспільно неефективних моделей економічної поведінки, які сприяють формуванню малих і соціально ізольованих груп економічних агентів (т. зв. груп Олсона). Метою останніх є максимізація добробуту окремих членів та групи загалом, у тому числі й за рахунок зменшення добробуту інших членів суспільства.

У контексті економічного розвитку більш ефективною є модель соціальної взаємодії, у якій переважає відкритий горизонтальний соціальний капітал [9], що зумовлює суттєве зменшення трансакційних витрат, асиметрії інформації, проявів опортунізму, і, відповідно, знижує бар'єри доступу до ресурсів, створює сприятливе інституційне середовище для появи нових форм економічної взаємодії, що мають вирішальне значення для забезпечення ефективного господарювання. Такий тип соціального капіталу сприяє виникненню т. зв. груп Патнема [14], що характеризуються високим рівнем інклюзивності та схильністю до кооперації дій і ресурсів у рамках широких суспільних коаліцій, діяльність яких

генерує суспільні блага та підвищує рівень суспільного добробуту.

Аналіз історичної генези форм реалізації інституту соціального капіталу (від толок, ремісничих цехів, профспілок, кооперативів до організаційного структурування громадянського суспільства й нових форм, які виникають в умовах цифровізації економіки) уможливив розкриття закономірностей розвитку інституту соціального капіталу, що полягають у диверсифікації в процесі інституційної еволюції його традиційних економічних форм та їх заміщенні інноваційними формами економічної взаємодії, а також висновок про багаторівневість інституту соціального капіталу та необхідність його дослідження на мікро- (сім'я, етнічна група, професійна спільнота тощо), мезо- (територіальна громада) та макрорівнях (громадянське суспільство).

Макроекономічна та суспільна ефективність функціонування інституційних форм реалізації горизонтального соціального капіталу значною мірою залежить від характеру їх взаємодії з державними інституціями та рівня довіри до них. Високий рівень довіри до влади зумовлює більш системні комунікації та розбудову сильних вертикальних зв'язків між мережевими структурами громадянського суспільства та ієрархічними структурами державного управління, на основі яких формується вертикальний соціальний капітал. На нашу думку, за критерієм оптимальності для державного управління більш ефективним є вертикальний, тоді як для суспільної взаємодії – горизонтальний соціальний капітал. Існує взаємовплив розвитку горизонтального й вертикального соціальних капіталів, між якими виникають відцентрові та доцентрові сили, унаслідок чого в ієрархічних структурах можуть поширюватися принципи відкритості, прозорості, підзвітності, притаманні горизонтальним мережевим структурам, а в горизонтальних – навпаки – ієрархії, закритості тощо [3, с. 10-11].

Найбільш дискусійним методологічним підходом у сфері економічного аналізу інституту соціального капіталу є вимірювання економічного потенціалу його складових та зумовлених ним економічних ефектів [16]. Спираючись на теоретичні дослідження вітчизняних, іноземних науковців та емпіричний досвід використання різних методик оцінювання рівня соціального капіталу в процесі розроблення економічної політики в країнах, які започаткували його вимірювання на практиці (Австралії, Великій Британії, Канаді, Новій Зеландії) [12], систематизовано найбільш релевантні інструменти оцінювання та індикатори впливу соціального капіталу на економічний розвиток, що ґрунтуються на кількісно-якісному вимірюванні економічного потенціалу складових інституту соціального капіталу та економіч-

них ефектів, які вони створюють, а саме: 1) рівні міжособистісної, загальної, інституційної довіри (на основі методології Всесвітнього дослідження цінностей (WVS), Дослідження європейських цінностей (EVS), Барометра довіри Едельмана, міжнародних індексів глобальної конкурентоспроможності, процвітання та ін.); 2) масштаб, щільність, якість розвитку мереж через аналіз соціальної (розвиток сімейних зв'язків, добросусідства, соціальної ізоляції, розподіл вільного часу, участь у профспілках та інших організаціях тощо) та громадянської (активність у партіях, голосуванні, кількість громадських організацій, петицій тощо) участі (на основі методології досліджень Інституту Геллапа, Євробарометра, міжнародних індексів соціального розвитку, благодійності, якості життя, щастя, стабільності громадянського суспільства та ін.); 3) характеру, рівня поширення соціальних норм і цінностей через оцінювання вкорінених продуктивних (особистої відповідальності, толерантності, патріотизму, кооперації, взаємодопомоги, солідарності тощо) та деструктивних (соціальної девіантності, нігілізму, патерналізму, хабарництва тощо) соціальних норм. Такий аналіз дозволяє визначити слабкі (weaknesses) і сильні (strengths) сторони, потенційні можливості (opportunities) й загрози (threats) використання інституту соціального капіталу як економічного ресурсу, особливості поведінкових та економічних ефектів, які виникають унаслідок їх розвитку, та сприяти виробленню відповідної економічної політики, спрямованої на блокування негативних і посилення позитивних впливів на розбудову соціального капіталу. Важливо розкривати методологічні засади оцінювання економічного потенціалу інституту соціального капіталу за допомогою аналізу взаємозв'язку між його складовими та динамікою створення суб'єктів підприємницької діяльності, ВВП на душу населення, структурою поточних видатків державного бюджету, обсягом інвестицій тощо. Такий підхід дозволяє виявити інституційні перешкоди для розвитку національної економіки та визначити складові соціального капіталу, які варто мультиплікувати в соціумі.

До основних функцій та параметрів вимірювання соціального капіталу, можна віднести забезпечення відтворення людського капіталу, симетричного доступу до ресурсів, розширення економічної свободи й форм економічної активності суб'єктів господарювання, підвищення

якості соціального контролю за діяльністю державних інституцій, консолідацію населення та ін. Параметрами його економічної ефективності можна вважати скорочення трансакційних витрат, оптимізацію використання ресурсів, появу нових економічних можливостей і форм економічної активності, підвищення ефективності державних інститутів, що дозволяють оцінити економічний потенціал інституту соціального капіталу та визначити його вплив на економічний розвиток.

Висновки. Отже, за економічним змістом соціальний капітал є важливим економічним ресурсом, який генерується й активується через соціальну взаємодію, має іманентні властивості зростати в процесі економічного кругообігу, створювати економічну та соціальну додану вартість, забезпечувати економічним агентам отримання вигод, підвищувати ефективність використання інших факторів виробництва. Його розвиток безпосередньо пов'язаний із завданнями забезпечення інклюзивного економічного розвитку, підвищення якості життя населення та формування передумов макроекономічної стабільності. Залежно від характеру організації, щільності соціальних мереж, рівня довіри між їх учасниками соціальний капітал поділяється на відкритий та закритий, горизонтальний та вертикальний, які взаємодіють між собою та набувають властивостей інших типів. Він є економічно ефективним за умови реалізації як суспільного, а не клубного блага, і при цьому виконує подвійну роль: виступає одночасно чинником (ресурсом) і результатом (ціллю) економічного розвитку. До основних економічних функцій соціального капіталу належать забезпечення симетричного доступу до ринкових можливостей і ресурсів, розширення економічної свободи та форм економічної активності суб'єктів господарювання, зниження проявів опортунізму, асиметрії інформації та трансакційних витрат. Це створює умови для узгодження економічних інтересів, підвищення економічної ефективності та результативності господарювання, а також сприяє формуванню інституційних засад управління змінами в економічній системі. Запропонована методологія дослідження соціального капіталу як метайнституту дозволяє комплексно оцінювати його вплив на інклюзивний економічний розвиток, якість життя населення та макроекономічну стійкість, що може бути використано в наступних дослідженнях розвитку соціального капіталу та його окремих складових.

Список використаних джерел:

1. Галушка З., Нафус І. Соціальний капітал як економічний ресурс: сутність та методологічні підходи до його оцінки. *Економічна теорія*. 2019. № 1. С. 71–86.
2. Єлісєєва Л. Роль соціального капіталу в економічному розвитку : монографія / НАН України, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. Київ, 2019. 356 с.
3. Єлісєєва Л. Соціальний капітал як інститут економічного розвитку : автореф. дис. ... доктора екон. наук: 08.00.01 / ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. Київ, 2020. 40 с.

4. Заяць Т., Жаховська В. Конвертація соціального капіталу в Україні: суперечності, принципи і перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 1 (43). С. 63–79.
5. Кізілова К. Соціальний капітал: структура, динаміка та джерела в Україні : дисертація ... кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 237 с.
6. Петроє О. Передумови формування та оцінка перспектив реалізації соціального капіталу як чинника економічного розвитку. *Український соціум*. 2014. № 1 (48). С. 90–98.
7. Ревко А. Соціальний капітал як детермінанта розвитку громади та соціального підприємництва в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-61>
8. Шумпетер. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. 244 с.
9. Ahn T., Ostrom E. Social capital and collective action. *The Handbook of Social Capital*/Castiglione D., Deth J., Wolleb G. (ed.). Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 70–101.
10. Bourdieu P. The forms of capital. *Handbook of theory and research for sociology of Education*/Ed. J. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986. URL: <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Bourdieu-Forms-of-Capital.pdf>
11. Coleman J. Foundations of Social Theory. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1990. 1014 p.
12. Edwards R. Measuring Social Capital: An Australian Framework and Indicators/Australian Bureau of Statistics. URL: [http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/free.nsf/Lookup/13C0688F6B98DD45CA256E360077D526/\\$File/13780_2004.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/free.nsf/Lookup/13C0688F6B98DD45CA256E360077D526/$File/13780_2004.pdf)
13. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York: Free Press, Simon&Schuster Inc., 1996. 480 p.
14. Putnam R. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster; 2000. 544 p.
15. Suprun N.A., Yelisieieva L.V. The development of innovative forms of enterprise in Ukraine in terms of globalization in 21 century. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 4 (12). Ч. 1. С. 212–215.
16. Understanding and Measuring Social Capital. A Multidisciplinary Tool for Practitioners/World Bank. Washington: The World Bank, 2002. 306 p.

References:

1. Halushka Z., Nafus I. (2019) Sotsialnyi kapital yak ekonomichniy resurs: sutnist ta metodolohichni pidkhody do yoho otsinky [Social capital as an economic resource: Essence and methodological approaches to its assessment]. *Ekonomichna teoriia*, no 1, pp. 71–86. (in Ukrainian)
2. Yelisieieva L. (2019) Rol sotsialnoho kapitalu v ekonomichnomu rozvytku: monohrafiya [The role of social capital in economic development: a monograph]. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting, 356 p. (in Ukrainian)
3. Yelisieieva L. (2020) Sotsialnyi kapital yak instytut ekonomichnoho rozvytku [Social capital as an institution of economic development] (Doctoral dissertation abstract). Kyiv: NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting, 40 p. (in Ukrainian)
4. Zaiats T., Zhakhovska V. (2021) Konvertatsiia sotsialnoho kapitalu v Ukraini: superechnosti, pryntsyipy i perspektyvy [Conversion of social capital in Ukraine: contradictions, principles, and prospects]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no 1(43), pp. 63–79. (in Ukrainian)
5. Kizilova K. (2021) Sotsialnyi kapital: struktura, dynamika ta dzherela v Ukraini [Social capital: structure, dynamics, and sources in Ukraine] (PhD dissertation). Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 237 p. (in Ukrainian)
6. Petroie O. (2014) Peredumovy formuvannia ta otsinka perspektyv realizatsii sotsialnoho kapitalu yak chynnyka ekonomichnoho rozvytku [Prerequisites for the formation and assessment of the prospects of social capital as a factor of economic development]. *Ukrainskyi sotsium*, no 1(48), pp. 90–98. (in Ukrainian)
7. Revko A. (2022) Sotsialnyi kapital yak determinanta rozvytku hromady ta sotsialnoho pidpriemnytstva v umovakh suchasnykh vyklykiv [Social capital as a determinant of community development and social entrepreneurship under current challenges]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no 43. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-61> (in Ukrainian)
8. Shumpeter J. (2011) Teoriia ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidсотka ta ekonomichnoho tsyklu [The theory of economic development. An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle]. Kyiv: Vydavnychiy dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”, 244 p. (in Ukrainian)
9. Ahn T., Ostrom, E. (2007) Social capital and collective action. In D. Castiglione, J. Deth, & G. Wolleb (Eds.), *The handbook of social capital*. Oxford: Oxford University Press. pp. 70–101. (in English)
10. Bourdieu P. (1986) The forms of capital. In J. Richardson (Ed.). *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press. Available at: <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Bourdieu-Forms-of-Capital.pdf> (in English)
11. Coleman J. (1990) Foundations of social theory. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1014 p. (in English)

12. Edwards R. (2004) Measuring social capital: An Australian framework and indicators. Australian Bureau of Statistics. Available at: [http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/free.nsf/Lookup/13C0688F6B98DD45CA256E360077D526/\\$File/13780_2004.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/Ausstats/free.nsf/Lookup/13C0688F6B98DD45CA256E360077D526/$File/13780_2004.pdf) (in English)
13. Fukuyama F. (1996) Trust: The social virtues and the creation of prosperity. New York: Free Press, Simon & Schuster Inc., 480 p. (in English)
14. Putnam R. (2000) Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster, 544 p. (in English)
15. Suprun N., Yelisieieva, L. (2017) The development of innovative forms of enterprise in Ukraine in terms of globalization in the 21st century. *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 4 (12), pp. 212–215. (in English)
16. World Bank (2002) Understanding and measuring social capital: A multidisciplinary tool for practitioners. Washington, DC: World Bank. 306 p. (in English)

Стаття надійшла до редакції 15.08.2025